

DEEPAK
CHOPRA

DE TOEKOMST
VAN GOD

*Een pleidooi voor
hoop, kracht en liefde*

Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen

www.kosmosuitgevers.nl

Oorspronkelijke titel:

The Future of God; A Practical Approach to Spirituality for Our Times

Oorspronkelijke uitgever Harmony Books

This translation published by arrangement with Harmony Books, an imprint of the Crown Publishing Group, a division of Random House LLC.

Copyright © 2014 by Deepak Chopra

© Nederlandse vertaling 2015 Kosmos Uitgevers B.V., Utrecht/Antwerpen

Vertaling: Jörgen van Drunen

Bijbelteksten zijn geciteerd uit *De Nieuwe Bijbelvertaling* (2004)

Omslagontwerp: Studio Jan de Boer

Vormgeving: Julius de Goede

ISBN 978 90 215 5864 6

ISBN e-book 978 90 215 5865 3

NUR 728

Alle rechten voorbehouden / All rights reserved

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze en/of door welk ander medium ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Deze uitgave is met de grootst mogelijke zorgvuldigheid samengesteld. Noch de maker, noch de uitgever stelt zich echter aansprakelijk voor eventuele schade als gevolg van eventuele onjuistheden en/of onvolledigheden in deze uitgave.

INHOUD

Voorwoord	7
Waarom God een toekomst heeft	13
God is een werkwoord, geen zelfstandig naamwoord	18

DE WEG NAAR GOD 31

Stadium 1: Ongeloof 31

Dawkins en zijn misvattingen	33
Een antwoord op militant atheïsme	45
Bewijzen dat het vogelbekdier bestaat	51

Stadium 2: Geloof 69

Voorbij het Nulpunt	71
Een slechte manier van geloven	97
De wijsheidagenda	117
Zijn wonderen mogelijk?	141

Stadium 3: Kennis 163

God zonder grenzen	165
Is er een materiële wereld?	181
De fijnstoffelijke wereld	199
Transcendentie: God verschijnt	229
De lastigste vraag	249

Nawoord: God in vogelvlucht	277
Dankwoord	283
Positieve reacties op De toekomst van God	285

VOOR ELKE ZOEKER

VOORWOORD

Het geloof zit in de problemen. Religies vragen al duizenden jaren van ons om te vertrouwen op een liefdevolle God, die alwetend en almachtig is. Daardoor heeft onze geschiedenis een lange en vaak tumultueuze weg bewandeld. Er zijn momenten van grote opgetogenheid geweest, afgewisseld met onuitsprekelijke verschrikkingen in naam van de religie. Maar tegenwoordig is het geloof van veel mensen sterk afgezwakt. De meeste mensen nemen religie als vanzelfsprekend aan. Er is geen levende verbinding met God. Tegelijkertijd is ongelof sterk in opmars. Hoe kan het ook anders? Als je de niet geheelde breuk tussen onszelf en God blootlegt, komt er een diepe teleurstelling aan de oppervlakte. We hebben te veel catastrofes meegemaakt om nog te kunnen geloven in een goedaardige, liefhebbende God. Wie kan als hij nadenkt over de Holocaust of 9/11 nog geloven dat God liefde is? En zo zijn er nog veel meer diepe teleurstellingen.

Als je je verdiept in wat er nu werkelijk aan de hand is als mensen over God nadenken, wordt hun comfortzone met betrekking tot religie een stuk kleiner. Ze ervaren een zeurend gevoel van twijfel en onzekerheid.

Lange tijd heeft de last van het geloof op de schouders van de onvolmaakte gelovigen gelegen. Als God niet ingrijpt om ons lijden te verlichten of ons vrede te schenken, dan moet de fout wel bij ons liggen. In dit boek heb ik de zaak omgedraaid en leg ik de last op de schouders van God. Het wordt tijd dat we er geen doekjes meer om winden.

Wat heeft God de laatste tijd voor jou gedaan?

Hoe ondersteun je jezelf en je gezin het best: door te geloven of door hard te werken?

Heb je God ooit een echt moeilijk probleem voor je laten oplossen?

Waarom staat God het lijden in de wereld toe? Is het allemaal een spelletje of een loze belofte dat er een liefdevolle God bestaat?

Deze vragen zijn zo lastig dat we ze gewoon niet stellen, en voor miljoenen mensen zijn ze niet eens meer belangrijk. De volgende technologische uitvinding die ons leven kan verbeteren maakt tenslotte alweer haar opwachting. Een God die er in de 21e eeuw nog toe doet is bijna uitgestorven.

Zoals ik het zie heeft de geloofscrisis niets te maken met teruglopend kerkbezoek, een trend die in de jaren vijftig van de vorige eeuw in West-Europa en de Verenigde Staten is begonnen en nog steeds voortduurt. De echte crisis gaat over het vinden van een God die ertoe doet en die kan worden vertrouwd. Het geloof confronteert ons met een tweesprong. De ene weg leidt tot een realiteit die door een levende god wordt gedragen. De andere weg leidt tot een realiteit waarin God niet alleen afwezig, maar ook fictie is. In de naam van deze fictie hebben mensen gevochten en zijn mensen gestorven, zijn ongelovigen gemarteld, zijn bloedige kruistochten georganiseerd en zijn alle denkbare gruweldaden uitgevoerd.

In het Nieuwe Testament is er sprake van een hartverscheurend cynisme als Jezus aan het kruis hangt, een langzame en pijnlijke manier om te sterven. De omstanders, met inbegrip van de hogepriesters van Jeruzalem, bespugen en bespotten hem:

Anderen heeft hij gered, maar zichzelf redden kan hij niet. Hij is toch koning van Israël, laat hij dan nu van het kruis afkomen, dan zullen we in hem geloven. Hij heeft zijn vertrouwen in God gesteld, laat die hem nu dan redden, als hij hem tenminste goedgezind is. Hij heeft immers gezegd: 'Ik ben de Zoon van God.' (Matteüs 27:42-43)

Het venijn in die woorden is nog steeds even sterk als toen, maar er is iets wat nog veel verontrustender is. Jezus onderwees dat

mensen volledig op God moeten vertrouwen en dat geloof bergen kan verzetten. Hij onderwees dat niemand vandaag moet zwoegen of sparen voor morgen, want de Voorzienigheid zal overal zorg voor dragen. De vraag is of jij en ik, afgezien van de mystieke betekenis van de kruisiging, dat soort vertrouwen moeten hebben.

Als mensen zich er bewust van waren, wisten ze dat ze vele malen per dag voor een tweesprong staan. Ik schrijf niet vanuit christelijk perspectief – ik praktiseer in mijn persoonlijke leven geen gevestigde religie – maar Jezus bedoelde niet dat de Voorzienigheid geld, voedsel, onderdak en allerlei andere zegeningen zal verstrekken als je er maar lang genoeg op wacht. Hij doelde op wat je deze ochtend eet en op het dak dat je vanavond boven je hoofd hebt. ‘Vraag en u zult ontvangen; klop en er zal worden opgedaan’ heeft betrekking op keuzes die we in het huidige moment maken. En dan wordt het opeens een heel ander verhaal, want als God teleurstellend is vanwege al die keren dat hij niets voor ons heeft gedaan, zijn we zelf teleurstellend vanwege al die keren dat we de weg van ongelof hebben gekozen, letterlijk elk uur van de dag.

Het zaad van ongelof zit in iedereen. Het biedt ons tal van redenen om niet te geloven. Als mededogend mens hoop ik dat ik medelijden zou hebben gevoeld als ik naar het schouwspel van een kruisiging zou hebben gekeken, maar als het om mijn eigen leven gaat, ga ik naar mijn werk, spaar ik voor de toekomst en kijk ik in een gevaarlijke straat over mijn schouder. Ik heb meer vertrouwen in mezelf dan in een externe God. Ik noem dit het nulpunt, het dieptepunt van het geloof. Op het nulpunt doet God er niet echt toe, niet als het gaat om het dagelijks leven. Gezien vanuit het nulpunt is God zinloos of zwak. Hij kan op ons lijden neerkijken en erdoor geraakt worden, maar hij kan net zo goed zijn schouders ophalen.

Om God een toekomst te geven moeten we aan het nulpunt ontsnappen en een nieuwe manier van geestelijk leven zien te vinden. We hebben geen nieuwe religies, betere geschriften of meer inspirerende getuigenissen van Gods grootheid nodig. De

versies die we hebben zijn al goed (en slecht) genoeg. Een God die ons geloof waard is moet ertoe doen, en ik zie niet in hoe dat moet gebeuren als hij niet gaat presteren in plaats van teleurstellen.

Een dergelijke radicale verandering behelst iets wat al net zo radicaal is: een totale heroverweging van de werkelijkheid. Wat mensen zich niet realiseren is dat wanneer je God uitdaagt, je de werkelijkheid zelf uitdaagt. Als de werkelijkheid datgene is wat alleen maar aan de oppervlakte verschijnt, dan is er niets waarin we kunnen geloven. We kunnen blijven hangen in wat het nieuws met ons doet en ons best doen om daarmee om te gaan. Maar als de werkelijkheid iets is wat zich uitstrekt tot in hogere dimensies, is het een ander verhaal. Je kunt een God die nooit heeft bestaan niet opnieuw opbouwen, maar je kunt wel een verbroken verbinding herstellen.

Ik besloot om een boek te schrijven over hoe je je opnieuw met God kunt verbinden, zodat hij net zo echt wordt als een stuk brood en net zo betrouwbaar als een zonsopkomst; je kunt alles kiezen waarin je vertrouwt en weten dat het echt is. Als er zo'n God bestaat, is er geen reden meer om teleurgesteld te worden, hetzij in hem, hetzij in jezelf.

Je hoeft er geen sprong in het duister voor te maken. Er moet echter wel iets worden gedaan wat dieper gaat, een heroverweging van wat mogelijk is. Dit impliceert een innerlijke transformatie.

Als iemand tegen je zegt: 'Het koninkrijk der hemelen is in jou,' moet je niet met een schuldgevoel denken: Niet in mij hoor. Je zou moeten vragen wat ervoor nodig is om die uitspraak waar te maken. Het spirituele pad begint met de nieuwsgierigheid naar de mogelijkheid dat zoiets ongelooflijks als een God werkelijk bestaat.

Miljoenen mensen hebben inmiddels gehoord van 'God als misvatting', een slogan van een groep militante atheïsten die gezworen vijanden van het geloof zijn. Deze verontrustende beweging rond Dawkins verhult haar aanvallen in wetenschappelijke termen en zogenaamd gezond verstand. Zelfs als mensen het

woord ‘atheïst’ niet op zichzelf toepassen, leven velen nog alsof God er niet toe doet en dit is van invloed op de keuzes die zij in hun dagelijks leven maken. Waar het er echt om gaat, heeft ongelof impliciet gewonnen.

Het geloof kan alleen maar overleven en worden hersteld als het mysterie van het bestaan wordt verkend.

Ik heb geen kritiek op een niet-militante vorm van atheïsme. Thomas Jefferson schreef ooit: ‘In mijn beleving heeft het orthodoxe christendom geen enkel verlossend kenmerk,’ maar hij heeft ook bijgedragen aan de opbouw van een maatschappij die op tolerantie is gebaseerd. Dawkins en consorten zijn er trots op dat ze intolerant zijn. Atheïsme kan humorvol over zichzelf zijn, zoals toen George Bernard Shaw zei: ‘Het christendom zou best iets goeds kunnen zijn als iemand het ooit zou proberen.’ Elke gedachtestroming heeft haar tegenpool en als het op God aankomt is ongelof de natuurlijke tegenpool van geloof.

Het is echter onjuist om te veronderstellen dat atheïsme altijd tegen God is gericht. Volgens een onderzoek uit 2008 van Pew Research gelooft 21 procent van de Amerikanen die zichzelf als atheïst bestempelen in God of een universele geest, 12 procent gelooft in de hemel en 10 procent bidt minstens één keer per week. Atheïsten zijn het geloof niet helemaal kwijtgeraakt; daar zit niets in waarover geoordeeld kan worden. Maar Dawkins bedrijft spiritueel nihilisme met een glimlach en op een geruststellende toon. Ik realiseerde me dat ik me hiertegen moest uitspreken, hoewel ik geen persoonlijke vijandigheid jegens hem voel.

Het geloof moet voor ieders bestwil worden gered. Vanuit het geloof ontspringt een passie voor het eeuwige, dat zelfs sterker is dan liefde. Veel mensen zijn die passie kwijtgeraakt of hebben haar nooit gekend. Terwijl ik pleit voor God, wens ik dat ik de urgentie over kan brengen die wordt uitgedrukt in enkele versregels van Mirabai, een Indiase prinses die een grote mystieke dichteres werd:

*De liefde die me met u, o Heer, verbindt,
is onbreekbaar*

*als een diamant die de hamer vermorzelt
als hij wordt beslagen.
Als de Lotus die uit het water opstijgt
stijgt mijn leven vanuit u op,
Als de nachtvogel die naar de voorbijgaande maan staart
verlies ik mezelf in u.
O mijn geliefde,
kom terug!*

In elk tijdperk ziet het geloof er zo uit: een hartenkreet. Als je vastbesloten bent om te geloven dat God niet bestaat, zal dit boek je er niet van kunnen overtuigen dat hij wel bestaat. De weg is echter nooit gesloten. Als het geloof kan worden gered, zal er meer hoop zijn. Alleen geloof levert geen God op, maar zorgt wel voor iets wat nu van pas komt: het maakt God mogelijk.

WAAROM GOD EEN TOEKOMST HEEFT

Als het om God gaat lijdt bijna iedereen, dus zowel gelovigen als niet-gelovigen, aan een vorm van bijziendheid. We zien, en dus geloven, alleen wat zich voor ons bevindt.

De gelovigen zien God als een goedaardige ouderfiguur die genade en rechtvaardigheid schenkt als hij over onze daden hier beneden oordeelt. De rest van de mensen denkt dat God veel afstandelijker en onpersoonlijker is en zich niet met ons bemoeit. Maar God kan veel dichterbij ons zijn en veel meer bij ons betrokken zijn dan dat, zelfs dichterbij dan onze ademhaling.

Op elk willekeurig moment is er wel iemand in de wereld die zich verbaast over het feit dat de God-ervaring echt is. Verwondering en zekerheid bestaan nog steeds. Ik heb altijd een passage uit *Walden* van Thoreau bij de hand, waarin hij spreekt van 'de eenzame knecht op een boerderij in het buitengebied van Concord, die zijn tweede geboorte heeft'. Net als hij vraagt Thoreau zich af of iemands getuigenis over het hebben van een 'eigenaardige religieuze ervaring' valide is. Als antwoord op deze vraag kijkt hij over de eeuwen heen:

Zoroaster bewandelde duizenden jaren geleden dezelfde weg en had dezelfde ervaring, maar hij wist in zijn wijsheid dat zij universeel was.

Als je merkt dat je opeens wordt doordrongen van een ervaring die je niet kunt verklaren, zegt Thoreau, wees je er dan gewoon van bewust dat je niet alleen bent. Je ontwaken is verweven in de grote traditie.

Praat in nederigheid en vertrouwelijkheid met Zoroaster en laat door de bevrijdende invloed van alle aanzienlijke figuren, met Jezus Christus zelf, ‘onze kerk’ te gronde gaan.

Vertaald naar onze moderne taal adviseert Thoreau ons om te vertrouwen op onze diepste overtuiging dat spirituele ervaringen echt zijn. Sceptici zetten dit advies op zijn kop. Het feit dat God door de eeuwen heen is ervaren geeft alleen maar aan dat religie een primitief overblijfsel is, een mentale relikwie, en dat we onze hersenen moeten trainen om die af te wijzen. Voor een scepticus is God in het verleden blijven bestaan doordat de priesters macht hadden om het geloof af te dwingen, waardoor er onder de volgelingen geen afwijkend gedrag voorkwam. Maar alle pogingen om duidelijkheid te scheppen, om voor eens en voor altijd te zeggen dat God echt of absoluut onecht is, leiden vooralsnog tot niets. De verwarring blijft bestaan en iedereen heeft de invloed van de verwarring en twijfel ervaren.

Waar bent u nu?

Laten we van het abstracte naar het persoonlijke gaan. Als je naar jezelf kijkt en nagaat waar jij met betrekking tot de Godkwestie staat, geldt een van onderstaande beschrijvingen vrijwel zeker voor jou:

Ongeloof: je hoeft niet te accepteren dat God bestaat en je drukt je ongelooft uit door te leven alsof God er niet toe doet.

Geloof: je hoopt dat God echt bestaat en door te geloven geef je uiting aan je hoop.

Kennis: je twijfelt er niet aan dat God bestaat en dus leef je alsof God altijd aanwezig is.

Als iemand een spiritueel zoeker wordt, wil hij of zij overgaan van ongelooft naar kennis. Dit pad is echter in geen geval helemaal duidelijk.

Als je 's ochtends uit bed komt, hoe geef je dan je spirituali-

teit vorm? Moet je bijvoorbeeld proberen om in het huidige moment te leven, wat als zeer spiritueel wordt beschouwd? Vrede bevindt zich in het huidige moment, als zij zich al ergens bevindt. En toch schetst Jezus hoe radicaal een dergelijke beslissing daadwerkelijk is: 'Daarom zeg ik jullie: maak je geen zorgen over jezelf en over wat je zult eten of drinken, noch over je lichaam en over wat je zult aantrekken... Zoek liever eerst het koninkrijk van God en zijn gerechtigheid, dan zullen al die andere dingen je erbij gegeven worden. Maak je dus geen zorgen voor de dag van morgen, want de dag van morgen zorgt wel voor zichzelf. Elke dag heeft genoeg aan zijn eigen last.' (Matteüs 6:25, 33-34)

In de versie van Jezus betekent leven in het nu er volledig op vertrouwen dat God in alles voorziet. Zijn vertrouwen in God is onbeperkt. Wat Jezus nodig heeft, krijgt hij. Maar hoe zit het met de arme joodse arbeiders waaruit zijn publiek bestond? Die worstelden om in hun basisbehoeften te voorzien en leidden een grimmig leven onder het juk van de Romeinse onderdrukking. Zij hoopten wellicht dat de Voorzienigheid voor hen zou zorgen; wellicht was hun geloof in God sterk genoeg om in die mogelijkheid te geloven. Toch was overgave aan het geloof een mystieke daad. Alleen Jezus had een bewustzijnstoestand die volledig in de Voorzienigheid was geaard doordat hij God overal zag.

In ieder van ons bevindt zich het zaad van het ongeloof, want we zijn geboren in een seculier tijdperk dat sceptisch is tegenover alles wat mystiek is. Je kunt maar beter vrij sceptisch zijn dan beperkt worden door mythen, bijgeloof en dogma's. Als je de scepticus in je oproept is ongeloof een redelijke staat om je in te bevinden. Maar voor de meeste mensen is het ook een ongelukkige staat. Ze voelen zich onvervuld in een totaal seculiere wereld waar vooral sporthelden, stripboeken en het hebben van een perfect lichaam worden vereerd. De wetenschap geeft ons geen enkel aangrijpingspunt om het leven betekenis te geven als zij het universum beschrijft als een kille, lege ruimte die door toeval wordt beheerst.

Zodoende houdt het geloof stand. We willen dat het univer-

sum ons thuis is. We willen ons verbonden voelen met de schepping. Boven alles willen we geen vrijheid als dat betekent dat we eeuwig in angst en onzekerheid leven, vrijheid waarbij er niet wordt gekeken naar de zin van het leven. Dus of je het nu vasthouden aan het geloof noemt of het volgen van de tradities van onze voorouders, geloofsovertuigingen bestaan overal. Voor miljarden mensen bestaat er geen leefbaar alternatief.

Maar hoe zit het dan met de derde staat waarin je na ongehoof en geloof kunt verkeren, die van de zekerheid dat God bestaat en die het zeldzaamst en meest ongrijpbaar is? Echter, om zeker te zijn, is het mogelijk dat iemand een transformatie moet ondergaan, of op miraculeuze wijze de onschuldige ziel van een jong kind in stand weet te houden. Voor de meeste mensen zijn beide mogelijkheden niet echt realistisch. Mensen die een bijna-doodervaring hebben gehad, die sowieso al niet zo vaak voorkomen, hebben geen harde bewijzen voor het 'naar het licht gaan' die sceptici kunnen overtuigen. Voor hen zijn er vooral dingen op persoonlijk, innerlijk en subjectief vlak veranderd. Wat betreft de onschuld van kinderen hebben we voldoende redenen om die achter ons te laten. Als we opgroeien, bouwen we vanuit onze ervaringen en herinneringen een zelf op. We zijn allemaal bezig met groei en vooruitgang. Jeugdige vreugde is een naïeve, ongevormde staat, en hoe prettig die ook was, iedereen wil op een breder vlak dingen bewerkstelligen. De creatieve hoogtepunten uit de menselijke geschiedenis worden door volwassenen bereikt, niet door uit de kluiten gewassen zuigelingen.

Laten we zeggen dat je jezelf in een van deze drie staten herkent: ongelooft, geloof en kennis. Het is prima als je ze alle drie ervaart. Als we er kille, statistische modellen op loslaten, bevinden de meeste mensen zich onder de bult van de klokvormige curve, deel uitmakend van de groep mensen die in God gelooft. Aan begin en eind van de curve bevinden zich kleine minderheden: links de gezworen atheïsten, rechts de gelovigen die het als hun roeping zien om God te volgen. Maar de eerlijkheid gebiedt te zeggen dat de meeste mensen die zeggen dat ze in God geloven geen verwondering of zekerheid ervaren. In de meeste ge-

vallen zijn onze dagen gevuld met dingen die niets met God te maken hebben: ons gezin, de zoektocht naar liefde, het behalen van succes, het vergaren van meer materieel bezit op de eindeloze loopband van het consumentisme.

De huidige warboel doet niemand enig goed. Ongeloof wordt geplaagd door innerlijk lijden en de angst dat het leven geen zin heeft. (Ik ben niet bepaald overtuigd door atheïsten die beweren dat ze vrolijk en wel in een willekeurig universum leven. Zij zeggen echt niet elke ochtend als ze wakker worden: ‘Wat geweldig, een nieuwe dag waarop niets echt betekenis heeft’.) Het geloof is op een andere manier ondraaglijk: door de eeuwen heen heeft die toestand geleid tot starheid, fanatisme en wanhopig geweld in de naam van God. En de staat van ware kennis? Die lijkt het domein van heiligen te zijn, die uiterst zeldzaam zijn.

Maar toch is God ergens in elk van de drie staten verborgen, als een schaduwachtige aanwezigheid, of dat nu is als een negatieve invloed (de godheid die je ontvlucht als je de georganiseerde religie de rug toekeert) of als een positieve invloed (een hogere werkelijkheid die je ambieert). Een vage aanwezigheid is niet hetzelfde als werkelijk belangrijk zijn, laat staan het belangrijkste zijn dat er bestaat. Als het mogelijk is om God weer echt te maken, denk ik dat iedereen dat wel zou willen proberen.

In dit boek wordt gesteld dat je over kunt gaan van ongeloof naar geloof en vervolgens naar ware kennis. Elk stadium is revolutionair van aard. Door het eerste stadium te verkennen, zul je merken dat het tweede zich voor je opent. Evolutie is vrijwillig als ze op je innerlijke wereld van toepassing is. Er is sprake van volledige keuzevrijheid. Als je ongeloof eenmaal tot in detail kent, kun je daar blijven hangen of overstappen op geloof. Als je geloof verkent, kun je hetzelfde doen en het aanvaarden als je spirituele thuis, of je kunt verder kijken. Aan het einde van de reis ligt kennis van God, die net zo levensvatbaar is, en veel echter dan de eerste twee stadia. God leren kennen is net zomin mystiek als het feit dat de aarde om de zon beweegt. In beide gevallen wordt een feit vastgesteld en alle vroegere twijfels en dwalende overtuigingen vallen dan vanzelf weg.

*Lees verder in de **De toekomst van God** - Deepak Chopra*